

Riitta Koistinen-Mandalios

LOTTA SVÄRD

– JÄRJESTÖ KASVATTAJANA

Kaikki järjestötoiminta edellyttää ainakin jossakin määrin kasvatustyötä, jonka tarkoituksena on muokata jäsen järjestökokonaisuuden osaksi ja alistaa hänen voimansa ja kykynsä kokonaisuutta palvelemaan jäsenen säilyttäessä kuitenkin oman persoonallisuutensa. Lotta Svärd -järjestössä on kasvatustyö laajentunut ja moninkertaistunut siksi, että järjestön ohjelma sisältää tärkeän osuuden kansalaiskasvatuksesta.

Lotta-sääntöjen mukaan järjestön tarkoitus oli herättää ja lujittaa suoje-luskunta-aatetta sekä avustaa sitä suojelemaan uskontoa, kotia ja isänmaata, mihin tehtävään vapaussota ja sen edellä eleyt sortovuodet viitoittivat Suomen naisille kasvatuksen merkityksen tärkeyttä. Jo ennen itsenäisyyden saavuttamista naiset lähtivät mukaan maanpuolustustyöhön, jossa he tukivat ja varustivat miehiä. Erikoisesti tämä ilmeni jääkäri liikkeen värväystoiminnassa, jossa naisten osuus oli tarjota turvallinen kodinomainen "etappi" nuorille miehille, jotka olivat lähdössä Saksaan jääkärikoulutukseen.

Naisten toiminta ennen itsenäisyyttä ja sen saavuttamisen jälkeen oli Suomen itsenäisyyden turvaamisessa merkittävä, kun he kaikin mahdollisin keinoin olivat tukemassa miehiä varsinaiseen maanpuolustustyöhön. Rauhan aikana nämä aktiivinaiset, joita lotat nimenomaan olivat, kouluttivat jäseniään järjestönsä eri toimintamuotoihin kuten lääkintä-, muonitus-, varustus- ja kanslia- ja keräystoimintaan. Sodan puhjettua lottien tehtäväksi annettiin ilmavalvonta- ja viestintätehtäviä. Lottia oli mukana myös sotasensuurissa. Lotille keskitettiin talvisodan alettua pakolaishuolto ja kotiseudultaan evakuoitujen muonittaminen ja edelleen heille siirtokodin löytäminen.

Lottajärjestön syntymisen taustaa

Helmikuun manifesti loi vakavan varjon suomalaisten mieliin. Sitä seuraneessa pitkällisen olemassaolon taistelussa valtiollinen elämä painui toivottomilta näyttäviin syvänteisiin. Näiden kohtalokkaiden vuosien tapahtumat velvoittivat Suomen naisia uhrimieheen kansan oikeuksien suojelemisessä. Juuri näistä lähteistä Lotta Svärd -järjestön työ juontaa alkunsa eikä se ollut erillinen vuoden 1918 tapausten yhteydessä esiintynyt ilmiö, vaikkakin sen ensimmäinen toimintakausi ratkaisevasti liittyikin vapaussodan vai-

heisiin. (Koskimies & Koskimies 1964, 9-16.) Venäläistämisyökkimysten edetessä Suomessa suomalaisten vastarinta kasvoi ja itsenäistymiseen tähtäävät pyrkimykset näyttävät myös naisten keskuudessa lisääntyneen.

Kun jääkärivärviuksen etappitiet avautuivat, olivat naiset tässä vahvasti mukana. Jääkäreiden värviykeskuksia ilmestyi eri puolille Suomen maakuntia. Yksi niistä toimi Kuopiossa, johon kuului valtakunnallisen politiikan vaikutusvaltaisia henkilöitä. Heidän puolisonsa olivat luonnollisesti miestensä tekemisistä tietoisia ja avustivat heitä. (Vuorio 1997, 7.) Kaupungeissa toimintaa johtivat yleensä sivistyneistöön kuuluvat naiset, mutta maaseudulla nämä olivat talojen tyttäriä tai maalaistalojen emäntiä, joilla oli varallisuutta miesten aineelliseen avustamiseen ja tahtoa naisten sivistävään kasvatukseen.

Naisten sivistämiseen tähtävään toimintaan olivat Martat jo pitkään panostaneet ympäri Suomea. (ks. Koistinen-Mandalios 2002, 33-35, 59-60.) Heille oli avautunut pääsy suomalaisiin koteihin, kun Martat oli saanut luvan rekisteröityä jo Venäjän vallan aikana. Näin kotien sivistäminen oli Marttojen taholta alkanut. Tästä oli lottien hyvä jatkaa kotien sivistämistä, sillä useimmathan heistä olivat entisiä marttoja, Kodissa tapahtuvaa kasvatusta pidettiin tärkeänä uskonnon, kodin ja isänmaan arvojen omaksumisessa.

Lotta Svärd -järjestön perustaminen ja sen toimintamuodot

Jo ennen valtakunnallisen järjestön perustamista alettiin käynnistää piirijakoa suojeluskuntapiirien mukaisesti. Maa jaettiin lottapiireiksi (Liite 1), joiden alaisena paikallisosastot toimivat. Paikallisosastot liittyivät lottapiireiksi, joita 1920-luvun loppupuolella oli 22 ja paikallisosastoja 620. Paikallisosastot jakaantuivat kyläosastoiksi ja näin maaseutu tuli mukaan lottajärjestöön.

Valtakunnallista toimintaa johtamaan Lotta Svärd -järjestö valitsi kuusi-jäsenisen keskusjohtokunnan, kaksi varajäsentä ja sihteerin. Sääntöjen mukaan suojeluskunnan ylipäällikkö nimitti keskusjohtokunnan puheenjohtajan kalenterivuodeksi kerrallaan (myöhemmin kolmeksi vuodeksi). Ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Greta Krohn, joka vajaan vuoden puheenjohtajuuden jälkeen joutui erimielisyyksien takia jättämään tehtävänsä Helmi Arneberg-Pentille, jonka suojelukuntain uusi ylipäällikkö Lauri Malmberg nimesi päiväkäskyllään puheenjohtajaksi. (Seila 1975, 38.) Uuden puheenjohtajan tehtävänä oli saada kaikki lottapiirit keskusjohtokunnan alaisuus-

teen. Tämä tuli mahdolliseksi Lotta Svärd -yhdistyksen sääntöjen tultua hyväksytyiksi 12.9.1921. Samalla yhdistyksen kotipaikaksi tuli Helsinki. Piirien saamiseksi yhteisen kattojärjestön alaisuuteen keskusjohtokunta joutui käyttämään suostuttelua sekä uhkailua. Kielikysymyksen tuotti hankaluuksia, kun Etelä-Suomen ja rannikkoseudun piirien paikallisosastot olivat suurelta osin ruotsinkielisiä. Asia ratkaistiin siten, että piirien edustajiksi yksikielisistä piireistä tuli yksi edustaja ja kaksikielisistä piireistä kaksi edustajaa. Nämä kokoontuivat maaliskuussa pidetyssä vuosikokouksessa valitsemaan keskusjohtokunnan jäsenet ja varajäsenet, minkä valinnan suojeluskuntain Ylipäällikkö vahvisti. (Seila 1975, 37.) Maaseutu pelkäsi lisäksi pääkaupungin määräälevää otetta, koska monien piirien mielestä keskusjohtokunnan paikka olisi pitänyt olla muualla kuin Helsingissä. Vasta vuonna 1924 viimeisimmätkin hangoittelevat piirit tulivat mukaan valtakunnallisen Lotta Svärd -järjestön alaisuuteen. (Lukkarinen 1981, 43.)

Lotta Svärd -järjestön kasvatustyö

Järjestö kaipasi sisäisiä kasvatusohjeita, joihin vedoten lottien ja tulevan polven kasvatusmenetelmä tukeutuisi. Niiden puute oli oleellinen, koska yhtenäisen linjan luominen ilman selkeitä ohjeita ei luonnista. Tämän havaitsivat lottajärjestön pitkäaikaiset johtohenkilöt Fanni Luukkonen ja Hilja Riipinen, joista Luukkonen toimi keskusjohtokunnan puheenjohtajana 16 vuotta aina järjestön lakkauttamiseen saakka ja Riipinen keskusjohtokunnan jäsenenä sekä Lotta Svärd -lehden päätoimittajana lähes 10 vuotta, joten hänellä oli sana hallussaan mielen muokkaamisessa. Sekä Luukkonen että Riipinen olivat koulutukseltaankin kasvattajia. Luukkonen kutsuttiin tehtävään Sortavalan seminaarin yliopettajan virasta ja Riipinen oli Lapuan yhteiskoulun rehtori. Nämä naiset kiteyttivät ja tiivistivät lotta-aatteen kasvatusohjelman laatimalla järjestön sisäiseksi kasvatusohjeiksi lottien "huoneentaulut" ns. Kultaiset sanat, joissa järjestön uskonnollis-isänmaallinen ja kasvatuksellinen henki loi esikuvan lottien ihanteille ja koko järjestön arvomaailmalle. Kultaisten sanojen syntyhistorian perustana on Porvoon ruotsinkielinen paikallisosasto. Keskusjohtokunta käsitteli asiaa vuonna 1926 Tuusulan neuvottelupäivillä, jossa kokous hyväksyi parempaan muotoon muokatut Kultaiset sanat painettavaksi Tillgmanin kirjapainossa Helsingissä. Painatuksen suuren määrän ansiosta niitä riitti jakaa piirien välityksellä kaikkiin paikallisosastoihin ja edelleen kyläosastoihin. (Sei-

"Lotta Svärdin"
Kultaiset sanat

- Jumalan pelko olkoon elämäsi suurin voima!*
- Opi rakastamaan maatasi ja kansaasi!*
- Aseta korkealle lotta-ihanteesi. Vain oikeamielisenä,
puhtaana ja raittiina voit olla oikea lotta!*
- Vaadi aina ensin itseltäsi!*
- Ole hyöä!*
- Ole uskollinen vähäisimmässäkin!*
- Muista vastoinkäymisten kohdatessa päämäärämme
suuruus!*
- Kunnioita ja auta lotta-sisariai heldän työssänsä,
siten vahvistuu yhteistuntol*
- Muista menneitten sukupolvien työ. Kunnioita van-
huksia, he ovat tehneet enemmän kuin me!*
- Ole vaatimaton esiintymisessäi ja puuvussasi!*
- Äitistu itsekuriin, siten korostat järjestykuriä!*
- Lotta, muista edustavasi suurta, isänmaallista järjes-
töä. Varo tekemästä mitään, mikä sitä vahingoittaa
tahi sen mainetta loukkaa!*
-

la 1975, 64). Lottien taholla nämä 12 kultaista sanaa ovat pysyneet heidän kansalaisihanteenaan. Ne oli jokaisen lotan osattava ja sisäistettävä lotan henkilökohtaisiksi toiminta-ohjeiksi. Poiketen Jumalan kymmenestä käs-kystä, kultaisissa sanoissa oli 12 käskevää (lat. imperāti'vus) tehtävää (lat. mandá'tum), lausetta, mikä tarkoitti valan tehneelle lotalle sitovaa toimek-siantoa järjestön taholta. (Koistinen-Mandalios 2002, 82-84.)

Näistä lottien elämän ja toiminnan ohjesanoista voidaan erottaa us-konnollis-moraaliset, kasvatukselliset ja isänmaalliset sekä lottajärjestöä koskevat ohjeet, joita lotan tuli ehdottomasti noudattaa. Jo lottalupauk- sessaan (Liite 2) lotta sitoutui näitä sanoja noudattamaan järjestön jäsenenä ja yksityisenä henkilönä. Tämä näkökohta tulee esille (Koistinen-Mandalios 2002) erikoisesti viimeisessä ”ohjeessa”, jossa lotan tulee muistaa edusta- vansa suurta isänmaallista järjestöä ja varoa tekemästä mitään sellaista, mikä loukkaa tai vahingoittaa järjestön mainetta.

Lottaihanteena pidetyt kultaiset sanat nivoutuivat lottalupaukseen, jonka lotat antoivat uskonnon, kodin ja isänmaan puolesta. Lottalupaus annettiin useimmiten kirkon alttarilla seurakunnan papin edessä suurten juhlapyhien yhteydessä, jolloin kirkko oli täynnä seurakuntalaisia juhlista- massa tapahtumaa. Lotat olivat muutenkin ahkeria seurakuntalaisia ja kä- vivät usein kirkossa. Uskonnon niveltämistä lottien isänmaakäsitteeseen (Sulamaa 1999) osoittaa myös se, että suurina juhlapyhinä lotat osallistuivat jumalanpalvelukseen ja kävivät sankarihaudoilla tehden kunniaa sankari- vainajille sekä tukivat henkisesti ja taloudellisesti surevia ja ahdingossa olevia omaisia.

Kasvatuksellisesti merkittävää oli lottien menettely sisäisten erimieli- syyksien, ristiriitojen tai niistä aiheutuvien ongelmien ratkomisessa. (Koski- mies & Koskimies 1964.) Vaikeatkin ongelmakohdat lotat pyrkivät selvittä- mään avoimesti keskustelemalla, jolloin asiat voitiin selvittää ja sopia ”face to face” -menetelmällä. Näin edeten vaikeitakaan asioita ei tarvin- nut suurissa kokouksissa käsitellä, vaan ne ratkottiin aina paikallisesti eli tapahtumafoorumilla. Tämän johdosta lottien kokouspöytäkirjoista ei löydy juurikaan riitojen selvittelypykälää vaan kokouksissa voitiin keskit- tyä tärkeimpien asioiden käsittelyyn ja organisaation suurten linjojen sel- kiyttämiseen. (Koistinen-Mandalios 2002.)

Lottatyössä kasvatusta kuului jokaiselle, kun toinen toistaan kasvatti or- ganisaation jäsenenä. Lottavanhin seurasi lottien käyttäytymistä ja huo-

mautti, jos siihen aihetta ilmaantui. Säännöt sitoivat jokaista lottaa aina lottapuvun hameen helman pituutta myöten. Puvun tuli olla ehdottomasti 25 senttimetriä maasta. (Koskimies & Koskimies 1964, 96.) Varsinkin nuorempien naisten halu olisi ollut pitää vähän lyhyempää pukua, mutta tässä ei lipsuttu yhtenäisestä linjasta.

Tyttötyö lottien kasvatuseriaatteiden jatkajana

Itsenäisyyden saavuttaminen oli ollut monen suomalaisen miehen ja naisen suuri unelma. Sen säilyttämiseen ei uskottu ilman ”pahaan päivään varautumista”. Tässä mielessä kotien lasten ja nuorten kotikasvatuksessa pidettiin isänmaallisuutta ja siihen juurruttamista tärkeänä asiana. Hilja Riipininkin ajoi voimakkaasti kansalaiskasvatuksessa lottien ja pikkulottien vastuuta toisista kanssaihmisistä ja siitä, että lottatyö on täysin vapaaehtoista eikä siitä työstä pidä maksaa palkkaa. Sulamaan (1995, 79) mukaan Riipisen mielestä rahan ääressä ihmisestä katoaa kaikki todella arvokas. Periaatteena kun oli toisista huolehtiminen: sairaat on hoidettava, köyhiä ja huonossa oloissa avustettava ja orpolapsista pidettävä huolta. Nämä humanitaarisen näkökulman periaatteet olivat myös pikkulottien kultaisissa sanoissa.

Ajatus tyttöjen mukaan ottamisesta lottatyöhön oli jo kauan itänyt järjestössä ja siitä oli keskusteltu useaan otteeseen. Ajankohta vain ei ollut heti lottajärjestön ensimmäisellä vuosikymmenellä otollinen tyttötyön aloittamiselle. Kun uuden organisaation käynnistäminen hyvin toimintakykyiseksi vei järjestöltä kaikki voimavarat, ei tyttötyöhön enää resursseja riittänyt. Tyttötyötä pidettiin kyllä tärkeänä, mutta siihen ei ollut koulutettuja tyttötyönjohtajia. Ensin oli koulutettava tyttötyönjohtajia riittävästi, että tyttötyö voidaan aloittaa kasvatukselliset näkökohdat huomioiden. Keskusjohtokunnan ensisijaisena tehtävä nähtiinkin olevan tyttötyönjohtajien ja -ohjaajien koulutuksen aloittaminen. Opetuksen yhtenäisyyttä silmällä pitäen järjestettiin tulevia tyttötyönjohtajia varten leirejä ja kursseja. Puheenjohtaja Luukkosella oli nimittäin pelko, että nuoriso joutuu kommunistisen propagandan uhriksi. Siksi hän jatkoi kirjoittelua Lotta Svärd -lehdessä (15/1931) korostamalla, että isänmaallisten voimien on kannettava vastuu nuorista. Luukkonen piti partioliikettä tässä mielessä arvokkaana, mutta suurena ongelmana sen suppean jäsenmäärän, minkä vuoksi lottajärjestön on huolehdittava tyttöjen henkisestä ja poliittisesta kouluttamisesta. Hän uskoi saavansa asialle laajan

tuen myös maaseudun väestöltä. Luukkosella oli huoli myös kaupunkien laitapuolen työläisasuntoalueiden olosuhteista, missä ”asuu usein kuljeksivaa, epämääräistä väkeä, jonne paheet pesiytyvät ja nuorten toimettomuus lisääntyy”. (Lotta-Svärd 7/1934.) Ja tällaisessa kasvuympäristössä kasvaville tytöille oli siveellisyyssarvojen kannalta tärkeää saada heidät mukaan pikkulottatoimintaan, jossa fyysisillä ja henkisillä harrastuksilla korvataan turhanpäiväinen toimettomuus. (Vasara 1997, 639.)

Pikkulotat

Tyttötyö aloitettiin Suomessa vuonna 1931. Vuoden 1932 lopussa oli 82 paikallisosastossa 2 048 pikkulottaa ja vuonna 1940 oli 472 paikallisosastossa jo 28 260 pikkulottaa. Sodan päättyessä 1944 pikkulottien lukumäärä oli ehtinyt kohota lähes 50 000:een. Pikkulottanimitys muutettiin 1943 lottatyöksi. Pikkulotaksi pääsi 7-8 vuotiaana ja edelleen isoksi lotaksi 17-vuotiaana. Tytöt jaettiin iän perusteella ryhmiin, jolloin heidän kasvatukselliset tavoitteet voitiin parhaiten toteuttaa. Siihen tarvittiinkin todellisia kasvatavia. Monissa paikallisosastoissa tyttötyönjohtajana toimi koulun naisopettaja, joka tunsu tyttönsä ja osasi ryhmitellä heidät kypsytyksensä mukaisesti. Opettajien oli helppo kouluttaa tätä altista ja välitöntä joukkoa, joka oli innostunut tyttötyöhön. Työillat, joihin pikkulotat kokoontuivat 1-2 viikon välein riippuen kunkin tyttöosaston tarpeista ja mahdollisuuksista, pidettiin usein koululla koulutyön päättyessä ja ne kestivät 2-3 tuntia. Tämä oli varsinkin maaseudulla paras ajankohta, jolloin säästyttiin pimeän vaaroilta ja pitkiltä kokoontumismatkoilta iltaisin. Aina ei kuitenkaan koulun opettaja ollut tyttötyönjohtaja, vaan sitä hoiti koulutettu lottat, joka oli kiinnostunut tyttötyöstä. Opettajien toimiessa tyttötyönjohtajina esitettiin kritiikkiä siitä, että opettajilla on pitkät kesä- ja joululomat, jolloin he eivät voisi tyttötyötä johtaa ja heidän sijaisuuksiaan on lomien aikana vaikea järjestää. Varsinkin maaseudulla, jossa kesä on vilkkainta ja työteliäintä aikaa maataloudessa, ei tyttötyön johtamiselle ole resursseja. Kuitenkaan tämä kritiikki ei näytä aiheuttaneen tyttötyön toiminnalle katkoja. Pikkulotiksi ilmoittautuneet kun olivat niin aktiivisia toimijoita, että varsinkin lomansa he olisivat halunneet käyttää tehokkaasti tyttötyöhön. Asia ratkaistiin useimmiten siten, että pikkulotat lomien aikana kuljivat isojen lottien kokouksissa ja auttoivat heitä kaikessa, mihin vain kykenivät. (Koskimies & Koskimies 1964, 146-150.)

Pikkulottien toiminnan tarkoituksena oli uskonnollis-isänmaallinen kasvatus työ ja tavoitteena terve ja raitis nuoriso. Tyttötyön aloittaessa toimintaansa ei vielä ollut valtakunnallista tyttötyöhön suunnattua opetusohjelmaa eikä tyttötyön yhtenäistä linjaa. Siihen tarvittiin aikaa ja kentältä tulleita neuvoja ja kokemuksia sen luomiseksi. Työtä kehiteltäessä lähdettiin (Koskimies & Koskimies 1964, 152) itsenäiseltä, kansalliselta pohjalta eikä haluttu käyttää ulkomaisia esikuvia. Alussa olivatkin menetelmät eri puolilla maata hyvin kirjavia, kun jokainen paikallisosasto sai itse päättää tyttötyön periaatteista parhaaksi katsomallaan tavalla. Huomattavinta oli ero esimerkiksi pikkulotaksi ja isoksi lotaksi hyväksymisen iässä, kun se vaihteli pikkulottien kohdalla 5–10 vuoteen ja isoksi lotaksi pääsyn alarajan kohdalla 15–18 vuoteen. Opetusohjelma valmistui vasta 1937, jolloin keskusjohtokunnan laatimat ohjeet hyväksyttiin valtakunnallisiksi tyttötyön ohjeiksi. Niihin sisältyi kolme keskeistä kohtaa:

- * palvelevan isänmaan rakkauden herättäminen ja puolustustahdon kasvattaminen
- * yhteenkuuluvaisuustietouden ja yhteisvastuun lujittaminen
- * maanpuolustusopetus (Koskimies & Koskimies 1964, 152).

Liikuntatapahtumat kuten voimistelu, suunnistus, hiihto, retket ja leirit kuuluivat olennaisena osana toimintaohjelmaan, jotka olivat suojeluskunnan poikatyössä Vasaran (1997) mukaan jo aikaisemmin hyväksi koettuja toimintoja. Lisäksi pikkulotille oli ohjeistettu omat Pikkulottain ”Kultaiset sanat”, joita oli 10 ja ne oli kirjattu käskymuotoon kuten lottienkin Kultaiset sanat. Musiikki kuului myös pikkulottien harrastustoimintaan. Kuorojen muodostaminen ja soiton harjoittelu tekivät pikkulotista haluttuja esiintyjä paikkakunnan erilaisissa tilaisuuksissa ja juhlissa. Pikkulotat olivat monitoimisia. He esittivät juhlissa kuorolaulua, yksinlaulua, soittoa, runoja ja omia sepittämiään näytelmiä. Myyjäisiä varten he valmistivat nukkeja, pikkulasten vaatteita, paperikukkia, leipoivat kakkuja ja pullia sekä monenlaisia lahja- ja arpatavaroita. Lottien apuna he olivat arpojen myynnissä ja kaikenlaisten keräyksien suorittajina. Esimerkiksi luonnosta he keräsivät marjoja, sieniä, naavaa, käpyjä, tuohta, jäkälää ja muuta ilmaismateriaalia, joita myytiin ja käytettiin raaka-aineena monenlaisiin tuotteisiin, kuten joulukoristeisiin, tuohkosiini ja tuohivirsuihin. Luonnontuotteilla naavoilla ja ha-
vuilla värjättiin lankoja ja kankaita. Karvoja keräämällä saatiin lankaan kes-

PIKKULOTTAIN „KULTAISET SANAT”

- 1 Rakasta Jumalaa yli kaiken.
- 2 Rakasta sekä palveli kotiasi ja isänmaataasi.
- 3 Huomaa luonnon kauneudessa Luojan suuruus.
- 4 Kunnioita mennyttä ja usko tulevaisuuteen.
- 5 Ole hyvä.
- 6 Suorita homiekin velvollisuutesi.
- 7 Älä lannistu vaikeuksissa.
- 8 Ole hyvä toveri ja rehellinen ystävä.
- 9 Noudata määräyksiä, alistu kuriin ja käytäytyä moitteettomasti.
- 10 Pikkulotta, etä lähimpiesi apuna, ympäristösi ilona, kasva kansallesi kunniaksi.

tävyyttä ja langasta kutomalla muun muassa lämpimiä eläinten loimia ja kestäviä karvalankamattoja. (Koistinen-Mandalios 2002, 154.) Mustepullojen käämisellä saatiin lasit talteen uudelleen käyttöä varten.

Mitä moninaisemmista tekemisistä lottien toiminnassa oli kyse, sitä useammissa toiminnoissa olivat pienet kädet näppärinä mukana. Kuitenkin kaikkien toimintaan tuli sisällyttää aina kasvatuksellinen näkökulma. Töiden tuli olla kehittäviä, jotka toivat monipuolista valmiutta ja monia hyödyllisiä ominaisuuksia, kuten huolellisuutta, tunnollisuutta, täsmällisyyttä, kekseliäisyyttä ja tottumuksia, joita työskentely suuremmissa tehtävissä vaatisi. Olipa heistä moni sodan aikana puhelinkeskuksissa ja ilmalvalvonnassa sekä sairaaloissa potilaita auttamassa. Tyttöjen toiminnassa tuli olla sellainen kasvatuksellinen vaatimus, jolla saavutetaan se mikä on tyttötyön tarkoitus: valmistaa tulevaan tehtävään, isoksi lotaksi. (Koistinen-Mandalios 2002, 176.) Ja tämän kaiken tekemiseen heitä velvoitti pikkulottien kultaiset sanat. Ohjesäännön mukaan tyttötyössä oli tyttötyönjohtajien tarkoin valvottava, ettei tyttöosaston jäseniä liikaa rasiteta eikä heitä liian aikaisin viedä täysi-ikäisten harrastuspiireihin (SA Lotta Svärd -järjestön tyttötyön ohjesääntö 1938). Tärkeää oli myös se, ettei tyttötyö saanut häiritä normaalia koulunkäyntiä. Tarkoituksena oli opettaa lapset työntekoon: maaseudulla maalaistöihin ja kaupungeissa leipomaan, siivoamaan ja auttaamaan vähäosaisia. Tupakointi, alkoholin käyttö, eivätkä yöjuoksut kuulu neet pikkulotan tapakasvatukseen. (Koistinen-Mandalios 2002, 129.)

Kuri ja kurinalaisuus kuuluivat myös pikkulotille

Lottatyttöillä oli jokaiselle oma muistivihko, jäsenkortti ja Kultaiset sanat, jotka tuli olla kaikissa tilaisuuksissa mukana. Se osoitti opittua täsmällisyyttä. Muistivihkoon tehtiin merkintä osanotosta, suorituksista ja huomautukset poissaoloista, joiden syystä oli annettava uskottava selvitys tyttötyönjohtajalle. Tytöt kasvatettiin kuuliaisiksi ja täsmällisiksi, jotenka poissaoloja esiintyi ani harvoin. Kultaisten sanojen sisältö ja niiden merkitys käytiin läpi kokouksissa niin, että jokainen tyttö omasi sanojen sisällön ja ymmärsi niiden tarkoituksen. Se tapahtui ”käsi kädestä” -menetelmällä. Kuten lotilla oli pikkulotillakin omat kurinpidolliset ohjeet, jotka hyväksyttiin yhtenäiseksi linjaukseksi vuonna 1937 ohjesääntöjen mukana.

Tyttöosaston järjestökuri oli lottien kuria väljempi. Koska järjestö katsoi tyttötyön valmentavaksi kasvatustyöksi tulevaa lottajäsenyyttä silmällä

pitäen, oli tytöt kasvatettava järjestökuria noudattamaan. Arkaluontoiset kurinpitotapaukset, kuten eroamiset jäsenyydestä jätettiin lähimmän johtokunnan ratkaistaviksi. Tyttöjen järjestökuriin totuttamisessa tuli välttää kaavamaisuutta ja ankaruutta. Ja selvyuden vuoksi pikkulottien kurinpidolliset toimet lisättiin ohjeisiin:

1. Lievästä kurittomuudesta merkintä ”Lottatyttö muistioon”, kuten syyn ja ilmoittamisen laiminlyönti koskien työiltoihin ja kokoontumisiin osallistumista, luvatta poistumista kurssi- ja leiripaikalta ja käytösrikkomuksista.
2. Uudistuvasta kurittomuudesta ja karkeammista rikkomuksista seurasi yksityinen nuhtelu, kuntoisuusmerkin menettäminen, yksityinen varoitus, julkinen varoitus, varoitus johtokunnan läsnäollessa, erottaminen määräajaksi tai kokonaan erottaminen. Näistä tehtiin aina merkintä Lottatyttö muistioon. (SA Lotta Svärd -yhdistyksen tyttötyön ohjesääntö 1938.) Tarkkaa oli pikkulottien käyttäytymisen seuranta lottien taholta. Kuuliaisuus ja vanhempien kunnioittaminen olivatkin keskeisiä asioita ja käyttäytymisessä he olivat esimerkillisiä.

Pikkulotilla oli ns. ”vanhemman malli” koko ajan läsnä ja siinä yhteistyö pohjana on voitu opettaa ja oppia isänmaallisia arvoja. Tällaiseen oppimiseen osallistumisessa merkitys on yhteiskunnallista ja tekemisen mieli henkilökohtaista halua oppia. Pikkulotta oli ”aloittelija”, joka koki yhdessä tekemisen iloa osallistumisyhteisössä toimiessaan ja näin hän integroitui asiantuntija-kulttuuriin, lottaorganisaatioon. (Koistinen-Mandalios 2002, 155–156.) Lottien kasvatustavalla pikkulotat saivat Koskimies & Koskimiehen (1964) mukaan elämänsä perustaksi sellaisen kasvualustan, johon koti- ja järjestökasvatuksessa yleensä pyrittiin: onnellinen, tasapainoinen ja tyytyväinen ihminen, jolle uskonto, koti ja isänmaa olivat tärkeitä elämän arvoja.

Lottien julkaisutoiminta

Lotta Svärd -järjestö edisti kasvatuksellisia tavoitteitaan julkaisutoiminnalla. Se oli tärkeä informaatiokanava jäsenistön tiedottamisessa ja järjestön kuvan luojana lukijakunnalleen. Monien keskusjohtokunnan julkaisemien ohjeiden ja sääntöjen jälkeen kaivattiin kuitenkin omaa lehteä. Ensimmäinen järjestö käytti julkaisuvälineenä suojeluskunnan Hakkapeliitta-lehteä. Mutta oman lehden saanti oli silti ajankohtaista. Ensimmäinen Lotta Svärd -lehden numero 1 ilmestyi jo vuonna 1924 ja numero 2 vuotta myöhemmin.

Lopulta järjestö alkoi julkaista säännöllistä Lotta Svärd -lehteä vuonna 1928. Lehden päätoimittajana toimi Hilja Riipinen, mutta hänen itsepäisen kirjoittelunsa ja toimintansa IKL:ssä Sulamaan (1995, 187-189) mukaan johti siihen, että hänet syrjäytettiin ja vuonna 1936 uudeksi päätoimittajaksi nimettiin keskusjohtokunnan puheenjohtaja Fanni Luukkonen. Ruotsinkielisen lehden puute Bäckströmin (1993, 158) mukaan koettiin ongelmana varsinkin rannikkoseudulla, jossa toimi ruotsinkielisiä paikallisosastoja. Vasta jatkosodan aikana ruotsinkieliset paikallisosastot saivat ruotsinkielisenä oman Lotta Svärd -lehden.

Järjestön 10-vuotishistoriikki, "Valkoinen kirja" ilmestyi 1928. Siihen oli koottu kaikkien piirien ja paikallisosastojen toiminta ja tekemiset järjestön perustamisesta alkaen. Kirjan toimituskunnan puheenjohtaja oli Hilja Riipinen ja hänen tarmokkaan otteensa vuoksi kirja saatiin julkaistuksi. Talvisodan puhjettua ei lottien seuraavaa kymmenvuotishistoriaa ehditty kirjoittaa ja jatkosota vaati lottien resurssit täysimittaisina. Tästä johtuen lottahistorian kirjoittaminen on jäänyt järjestön toiminta-aikana kirjoittamatta. Sodan päätyttyä lotista vaiettiin ja vasta viime vuosisadan lopulla lottatutkimus on jälleen käynnistynyt. (Koistinen-Mandalios 2002, 199.)

Toiminta-aikansa toisella vuosikymmenellä, 1930-luvulla järjestön julkaisu-toiminta vilkastui, kun keskusjohtokunnan taholta julkaistiin lotille ja pikkulotille monia toimintaohjeita ja kirjasia. Ne olivat tarpeellisia yhtenäisen käytännön luomiseksi. Toiminnan johtolangat tuli kuitenkin olla keskusjohtokunnalla. "Joulu-lottaa" järjestö alkoi julkaista vuonna 1925. Se oli jouluaiheinen ja monisivuinen hyvin toimitettu viihteellinen lehti Samasta ajankohdasta alkaen se julkaisi myös ruotsinkielistä "Jul-lottan" -joululehteä. Mutta ennen näitä lehtiä monet paikallisosastot olivat jo itse julkaisseet omia joululehtiään. Pikkulottien oma lehti "Pikku Lotta" sai lopulta päivänvalon vuonna 1938. Senkin aloittaminen kesti lähes 10 vuotta tyttötyön aloittamisesta. Tyttötyönjohtajat ja pikkulotat olivat jo kauan toivoneet omaa lehteä, jotenka se sai ilmestyttyään suuren suosion tyttöjen keskuudessa. Myöhemmin lehden nimi muutettiin "Lottatyöksi". Pikkulotat saivat myös oman joululehtensä "Pikkulotan Joulun" jo seuraavana vuonna 1939. (SA Pikkulotta vv. 1938-1944.)

Yhteenveto

Maamme itsenäisyyden saavuttamisessa oli lotilla merkittävä osa miesten rinnalla, kun he auttoivat miehiä muonituksessa ja varustamisessa. Lotta-järjestöön liittyi jäseniä kaikista yhteiskuntaluokista. Aluksi jäsenet tulivat keski- ja yläluokasta, mutta myöhemmin järjestöön liittyi jäseniä kaikista kansankerroksista. Kuitenkin kiistatonta on se, etteikö järjestön sisällä toiminnan alkuaikoina toiminut ”oikeistolainen henki”, joka talvisodan aikana katosi. Perusta toiminnalle oli kansallinen, jopa paikallinen. Yksityiselle lotalle jäsenyys merkitsi sosiaalista yhteisöä, jossa voitiin toimia yhdessä yhteisen aatteen hyväksi. Lotta Svärd -järjestön toiminnassa oli jo alusta pitäen tärkeä sija kasvatuksella. Lotat tuli kasvattaa tottelevaisiksi, kuuliaisiksi ja järjestökurin alaisiksi.

Pian toiminnan aloittamisen jälkeen alkoi järjestössä herätä kysymys nuoren polven kasvattamisesta seuraajakseen. Nuori ”vesa” piti saada hyvään multaan ja hyvälle kasvualustalle. Sitä varten hankittiin taitoa ja tietoa, että tämä tärkeä nuorten kasvatustyö onnistuisi mahdollisimman hyvin. Kun tytöt tulivat mukaan, he olivat niin innostuneita, että monin paikoin jouduttiin heidän innostustaan jarruttamaan siinä pelossa, että he yliaktiivisuudellaan laiminlyövät koulunkäynnin ja muut lapsille tarkoitettut kasvatuksen normit. Tämä otettiin perustellusti huomioon tyttötyön toimintasuunnitelmissa ja toteutettiin käytännön toiminnassa niin, että heistä täysi-ikäisinä tuli oikeita toimenlottia. Tyttötyössä pyrittiin noudattamaan aikakauden yleisiä kasvatustavoitteita, joskin siinä tärkeimpänä johtoajatuksena oli lottien arvomaailma. Kul-taiset sanat sisäistettynä lotta ei voinut tehdä mitään sopimatonta eikä sellaista, mikä vahingoittaa tai loukkaa järjestön mainetta. Lottien kasvatustraditiossa vallitsivat arvot: uskonto, koti ja isänmaa. Lotille on ollut ominaista se, etteivät he ole pyrkineet hakemaan henkilökohtaista kunniaa eivätkä pyrkineet julkisuuden valokeilaan, vaan ovat jääneet aatteensa ja palvelusintonsa varjoon. Sopiikin kysyä, onko ”vaikeneminen ollut kultaa”, kun tätä varjossa oloa on kestänyt yli 50 vuotta, ennen kuin heidän tekemisiään on alettu tieteellisesti tutkia.

LÄHTEET:
PAINAMATTOMAT LÄHTEET
Arkistolähteet

Sota-arkisto, Helsinki (S.A)

Lotta Svärd -yhdistyksen ja suojeluskuntien johtokuntien ja tyttöryön
kirjeenvaihtoa, pöytäkirjoja ja vuosikertomuksia vuosilta 1921-1944

PAINETUT LÄHTEET

Artikkelit

VALKAMA, A. 1941: Mihin lotat kasvattivat Suomen naisia? Kotiliesi nro 6/1941. Porvoo.
YLIKANGAS, H. 1998: Miten sisällissodasta tehtiin vapaussota? Helsingin Sanomat 27.1.1998.

Julkaistut lähteet

KYRKOSKI, S. 1928: Kuopio ja Pohjois-Savo. Teoksessa: Valkoinen kirja. Lotta Svärd -yhdistyk-
sen julkaisu. Helsinki.

LUUKKONEN, F. 1925: Naiset ja isänmaan vapaus - Joululotta 1925. Helsinki.

LUUKKONEN, F. 1925: Miten on sovellettava järjestökasvatus- ja propagandatyötä

Lotta Svärd -yhdistyksessä? "Lotta-Svärd Yhdistyksen" Keskusjohtokunnan julkaisu nro
2/1925. Helsinki.

LUUKKONEN, F. 1934a: Millä tavoin on järjestössämme kiinnitettävä huomio varhaisiän nuori-
iin? Lotta Svärd 3/1933.

NAISKAGAALIN TOIMITUSKUNTA 1928: Routavuodet. Teoksessa: Valkoinen kirja. Lotta Svärd -
yhdistyksen julkaisu Helsinki 5 - 18.

NEVALAINEN, L. 1932: "Miltä tuntuu tulla pikkulotaksi?" "Lotta Svärd" nro 1/1934. Helsinki.

VÄÄNÄNEN, T. 1934: Tyttöryön vaikeudet ja mahdollisuudet maaseudulla. Lotta Svärd -yhdis-
tyksen julkaisu nro 22. Helsinki

Lehdet:

Flicklotta 1944

Hakkapeliitta 1925-1927, 1935

Helsingin Sanomat 1917, 1955, 1996

Joulu-Lotta 1925-1944

Jul-Lotta 1925

Kotiliesi 1935, 1941

Lotta-Svärd 1928-1944

Lottatyttö 1942-1944

Pikkulotta 1938-1941

Pikkulotan Joulu 1938-1944

Kirjallisuus:

BERGROTH, K. 1940: Nuoren lotan päiväkirja. Lotta Svärd -yhdistys. Helsinki.

BÄCKSTRÖM, M-L. 1993: Fanni Luukkonen, Lottajohtaja. Keuruu.

ELMGREN-HEINONEN, T. 1940: Lottatyttö komennuksella. Pikkulotan tarina. Porvoo.

VON ESSEN, H. 1920: Muonituslotan opas. Lotta Svärd -yhdistyksen julkaisu. Helsinki.

HAAVIKKO, A-L. toim. 1994: Naisten marssi. Rintamalotat kertovat. Suomalaisen

Kirjallisuuden Seuran julkaisu. Hämeenlinna.

- HAKKO, M. toim. 1988: Naiset kertovat sodasta. Rintamanaisten Liitto ry. Oulu.
- HUOVINEN, M. 1999: Tellervo Hakkarainen. Lotta sodassa ja rauhan töissä. Juva.
- HUUSKONEN, P. 1999: Minun sotani – Lottatyttö muistelee. Padasjoki.
- JÄRVINEN, L. 1939: Lotan siveysoppi I-II. Lotta-Svärd julkaisuja 61–66. Helsinki.
- KALLIONIEMI, J. 1995: Naiset isänmaan asialla 1939–1945. Jyväskylä.
- KATAJA A-M. 1986: Suomen Lotat. Jyväskylä.
- KOSKIMIES, A. & KOSKIMIES, R. 1964: Suomen lotta. WSOY. Helsinki.
- LAINNE, K. 1942: Lotat ja isänmaan historia I. Helsinki.
- LAINNE, K. 1943: Pikkulotat ja isänmaan historia. Helsinki.
- LAURILA, K. S. 1926: Maan puolustus, meidän kaikkien asia. Sortavala.
- LEHVÄSAHO, R. 1988: Lottien sota. Juva.
- ”Lotta Svärd”. Keskusjohtokunnan julkaisuja nro 1/1924. Helsinki.
- Lotta Svärd -yhdistyksen muonitusohjeet 1939. Helsinki.
- Lotta Svärd -yhdistyksen säännöt sekä ohjeet sääntöjen soveltamista ja täydentämistä varten. Helsinki 1932.
- Lotta Svärd -yhdistyksen tyttötyön ohjesääntö 1937. Lotta Svärd julkaisu nro 35/1927. Helsinki.
- LUKKARINEN, V. 1981: Suomen lotat. Lotta Svärd -järjestön historia. Porvoo.
- NAISKAGAALI. –Naiset Suomen vapaussodassa. Kvinnorna i Finlandis Frihetskrig. Helsinki 1933.
- PURANEN, A. 1939: Pikkulottain ”Kultaiset sanat” Lotta-Svärd julkaisu nro 44. Helsinki.
- SEILA, T. 1975: Lotta Svärd. Univormupukeiset naiset. Helsinki.
- SULAMAA, K. 1995: Hilja Riipinen Lapuan lotta. Keuruu.
- SULAMAA, K. 1999: Lotta Svärd – Uskonto, ja isänmaa. Helsinki.
- TUIREMO, L. 1992: Nainen ja sota. Pohjois-Savon Rintamaiset ry julkaisu. Jyväskylä.
- TURPEENNIEMI, E. 1991: Lotat vapaan valkean Suomen. Jyväskylä.
- VALKAMA, A. 1943: Lottakuri. Lotta-Svärd 1943. Helsinki.
- VALKOINEN KIRJA 1928: Lotta Svärd -yhdistyksen Keskusjohtokunnan julkaisu. Helsinki.
- VASARA, E. 1997: Valkoisen Suomen urheilivat soturit. Suomen historiallinen seura. Helsinki.
- VUORIO, K. 1997: Kuopion lotat. Aarni 24. Pieksämäki.

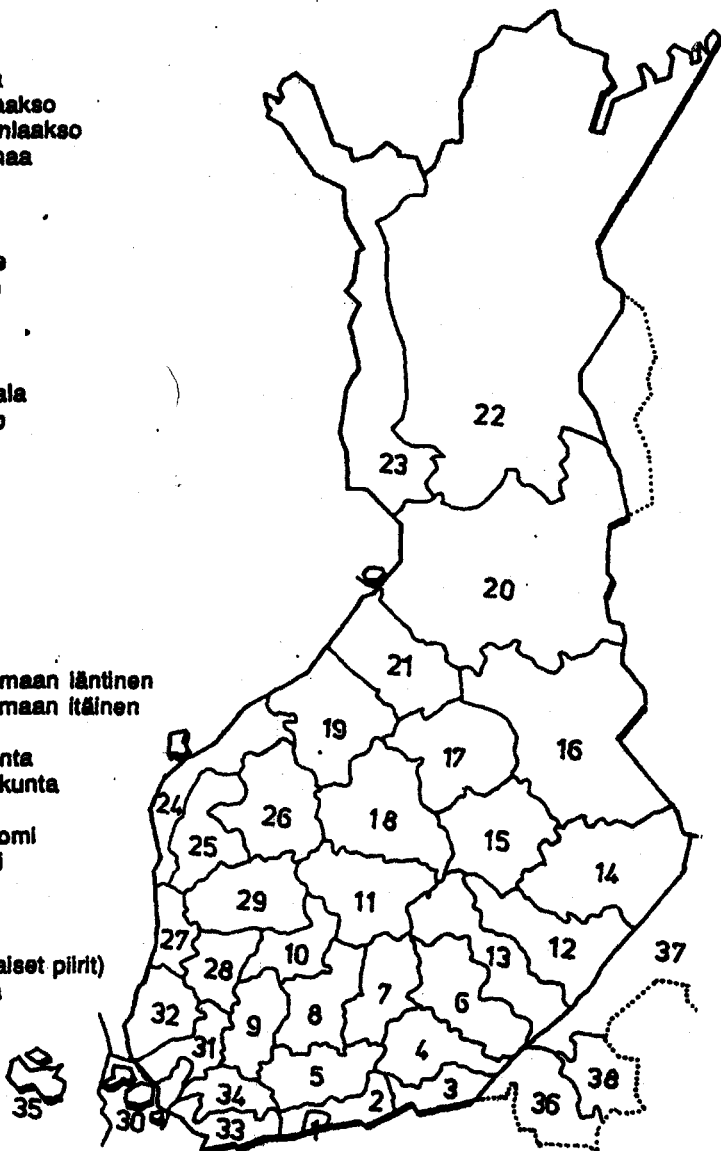
Opinnäytteet:

- ANTTALAINEN, T. 1995: Sota-aatteen naiset. Lotta Svärd -yhdistyksen ideologia 1921-1930. Helsingin yliopisto. Poliittisen historian laitos. Pro-gradu tutkielma.
- OJALA, T. 1993: Lottakuvat kirjallisuudessa: lottien vaikenemisen lähteillä. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. pro-gradu tutkielma.
- KOISTINEN-MANDALIOS, R. 2002: Savon naisen herääminen. Tutkimus Lotta Svärd -järjestön lottien ja pikkulottien toiminnasta Ylä-Savon alueella vuosina 1918-1939. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Lisensiaatintutkimus.

LOTTA SVÄRD -JÄRJESTÖN PIIRIT v.1940-1941.
(Lähde: Lukkarinen 1981.)

1. Helsinki
2. Nylands södra
3. Etelä-Kymenlaakso
4. Pohjois-Kymenlaakso
5. Pohjois-Uusimaa
6. Suur-Salmaa
7. Lahti
8. Kanta-Häme
9. Lounais-Häme
10. Pirka-Häme
11. Jyväskylä
12. Savonlinna
13. Salmaa
14. Pohjois-Karjala
15. Pohjois-Savo
16. Kainuu
17. Iisalmi
18. Sisä-Suomi
19. Kokkola
20. Oulu
21. Raahе
22. Pohjola
23. Länsi-Pohja
24. Vaasa
25. Etelä-Pohjanmaan läntinen
26. Etelä-Pohjanmaan itäinen
27. Pori
28. Etelä-Satakunta
29. Pohjois-Satakunta
30. Turunmaa
31. Varsinais-Suomi
32. Vakka-Suomi
33. Raasepori
34. Salo

- (Jatkosodan alkaiset piirit)
35. Ahvenanmaa
  36. Vilpuri
  37. Sortavala
  38. Käkisalmi

**"Minä N. N. lupaan kunniasanallani
että
rehellisesti ja omantunnontarkasti avustan
suojeluskuntaa sen puolustaessa
uskontoa, kotia ja isänmaata
sekä noudatan toiminnassani Lotta-Svärd
yhdistyksen sääntöjä."**

(Lähde: Seila 1975, 58)